

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MŠMT
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Hodnoticí zpráva o dopadu projektu sdružení obcí Vrbenska

Mgr. Michal Jašek

únor 2021

Kostel sv. Michala, Vrbno pod Pradědem (zdroj: webové stránky Vrbna pod Pradědem, www.vrbnopp.cz)

MINISTERSTVO
PRO MÍSTNÍ
ROZVOJ ČR

Agentura
pro sociální začleňování

Obsah

Obsah	2
1. Seznam použitých zkratk.....	3
2. Manažerské shrnutí.....	4
3. Základní terminologie	5
3.1 Sociální vyloučení	7
4. Metodologie a cílová skupina	8
4.1 Limity evaluace	11
5. Popis výchozího stavu vzdělávacího systému a kontextu v lokalitě	12
5.1 SWOT analýza a podklad pro MPI	15
6. Zhodnocení cílů MPI a jejich naplnění	16
7. Zhodnocení rizik při plnění cílů (obecná rizika i konkrétní rizika v řešené lokalitě).....	24
8. Výsledný stav vzdělávacího systému a doporučení do budoucna	25
8.1 Adresnost / relevance	25
8.2 Konzistence	26
8.3 Koordinace a synergie	26
8.4 Udržitelnost.....	27
8.5 Závěry a doporučení	27
9. Zdroje a literatura	30
10. Přílohy	31

1. Seznam použitých zkratk

ASZ	Agentura pro sociální začleňování (odbor Ministerstva pro místní rozvoj ČR)
ČSÚ	Český statistický úřad
DVPP	další vzdělávání pedagogických pracovníků
IKV	inkluzivní a kvalitní vzdělávání
KIV	konzultantka pro inkluzivní vzdělávání
KPSVL	Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám
MPI	místní plán inkluze
MŠ	mateřská škola
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR
NNO	nevládní nezisková organizace
NZDM	nízkoprahové zařízení pro děti a mládež
OPZ	Operační program Zaměstnanost
OSPOD	orgán sociálně-právní ochrany dětí
PS	pracovní skupina (pracovní skupina Vzdělávání)
SAS	sociálně aktivizační služby
SPSZ	Strategický plán sociálního začleňování
SŠ	střední škola
SVL	sociálně vyloučená lokalita/lokality
SVP	speciální vzdělávací potřeby
ZŠ	základní škola

Poděkování

Autoři evaluace děkují všem respondentům dotazníkového šetření a komunikačním partnerům, za svoji otevřenost a za svůj čas, kteří nám byli ochotní věnovat.

Licence Creative Commons: CC-BY – uveďte původ, Česká republika
creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/cz/

2. Manažerské shrnutí

Vrbensku se za posledních několik let v souvislosti s aplikováním opatření uvedených v místním plánu inkluze (dále „MPI“) podařilo několik nemalých věcí: zajistit logopedickou podporu zejména pro vrbenské MŠ, úspěšně s žáky praktikovat techniky kariérového poradenství či po uzavření vrbenského NZDM zajistit smysluplné trávení volného času zejména pro vrbenské děti a žáky i mimo aktivity organizované přímo školou. Současně však jsou oblasti, které by mohly přinést další zlepšení, od spíše menších, jako je zajištění pořádání mimoškolních kroužků a aktivit blíže středu města, po vyšší zapojení Vrbna pod Pradědem (dále „Vrbna“) do plánování strategie v oblasti vzdělávání a její realizace. Bez jeho zapojení je méně jistá udržitelnost realizovaných opatření a koordinovaných snah o zlepšení v oblasti vzdělávání.

Předkládaná zpráva je dopadovou evaluací vyhodnocující výsledky naplňování místního plánu inkluze, vytvořeného zástupci¹ především vzdělávacích organizací na Vrbensku v rámci pracovních skupin Vzdělávání (dále „PS“). Text je výstupem analýzy 11 rozhovorů s místními aktéry pohybujícími se v oblasti vzdělávání a dalších 2 s konzultantkami inkluzivního vzdělávání z Agentury pro sociální začleňování realizovaných v lednu a únoru 2021. Při jeho tvorbě jsme také vycházeli z dalších veřejně dostupných podkladů (Situační analýza, výroční zprávy základních a mateřských škol, tematický výzkum o zaměstnávání) nebo statistik poskytnutých MŠMT.

O Vrbensku se hovoří jako o fyzicky i sociálně periferním regionu postihnutým klesajícím počtem obyvatelstva, vyšší nezaměstnaností a zadlužeností bez jasněji ohraničených sociálně vyloučených lokalit. V regionu je v chodu pět mateřských škol a pět základních škol, z toho tři MŠ, nacházející se v menších obcích mimo Vrbno, jsou spojené se ZŠ. Jedna základní škola z výše uvedených pěti je zřízena podle § 16 odst. 9 školského zákona. Zdejší ZŠ a MŠ se potýkají především se snižujícím se počtem žáků a dětí, současně hledají cestu ke vhodné podpoře žáků pocházejících ze sociálního prostředí méně motivujícího k dosahování školního úspěchu. Vzdělávací instituce nacházející se zejména přímo ve Vrbně jsou navštěvovány spíše vyšším počtem dětí a žáků se SVP.

Autoři MPI svými opatřeními cílí především na zlepšení připravenosti předškoláků ke vstupu na ZŠ, dosažení školního úspěchu a zvýšení motivace k dalšímu studiu, zajištění lepších sociálních vztahů mezi dětmi a žáky navzájem a vzniku a fungování platformy pro setkávání místních aktérů vedoucí k rozvoji spolupráce především v oblasti vzdělávání. V případě posledních dvou strategických cílů však není jisté, jestli o ně místní aktéři, zástupci vzdělávacích a volnočasových institucí a zástupci vedení obcí, stále stojí. Řadu opatření vztahujících se k dalším z výše uvedených cílů aktéři rovněž realizovali již před schválením těchto variant řešení jako strategických priorit. Financování prostřednictvím projektů jim

¹ V tomto dokumentu se vzhledem k usnadnění jeho čitelnosti v případě některých podstatných jmen vědomě uchylujeme k používání generického maskulina, tedy mužského rodu slova. V některých vhodných případech přesto uvádíme slovo v obou rodech.

zpravidla umožnilo nabídku aktivit rozšířit nebo ji učinit o něco bohatší. Některá opatření však nevyužívají celý potenciál nebo se nerealizují vůbec, i třeba kvůli systémovému nastavení financování vzdělávání.

Mateřským školám sídlícím ve Vrbně se v posledních letech podařilo navázat spolupráci s logopedem, díky které mohou s dětmi pracovat na zlepšení vyjadřovacích dovedností. Pro Vrbno, zejména s přispěním bruntálského SVČ, došlo k rozšíření možností trávení volného času (i o prázdninách) a také k zapojení dětí do kariéře-poradenských aktivit nebo k rozšíření možnosti doučování. To vše přístupně i pro rodiny z nízkopříjmového prostředí a se zapojením dětí a mladistvých z vrbenského dětského domova.

Zároveň by vyššímu naplnění cílů spojených se zlepšením připravenosti předškoláků a studijní úspěšnosti žáků ZŠ prospělo etablování odborných pozic psychologů, logopedů nebo kariérových poradců přímo při vzdělávacích institucích. Vyšší návštěvnost a relevantní vnímání alternativy trávení volného času by přineslo přesídlení SVČ blíže středu Vrbna, případně jeho nahrazení nebo propojení s NZDM.

Spíše se také nedaří sestavit a udržet platformu pro setkávání místních aktérů k diskusi nad rozvojem místního vzdělávání. Z rozhovorů se zástupci vzdělávacích institucí nevyplývala jednoznačná potřeba takové entity. Zároveň, pokud by se měla realizovat, doporučujeme aktivnější zapojení obcí na Vrbensku, především města Vrbna, jak na strategické úrovni, tak i jakožto financovatele nebo žadatele dalších projektů týkajících se vzdělávání. Takové zapojení města by mohlo podpořit jinak nejistou udržitelnost snah o zlepšení kvality vzdělávání. I z toho by mohly profitovat děti a žáci dalších, menších škol v regionu, které se do nyní realizovaných projektů nezapojily.

3. Základní terminologie

Agentura pro sociální začleňování (dále „ASZ“), která je jedním z odborů Ministerstva pro místní rozvoj ČR, byla v roce 2008 ustavena jako ústřední nástroj státní správy pro řešení sociálního začleňování. Jejímí dvěma základními úkoly jsou zajištění podpory obcím v procesu sociální integrace a odborná koordinace řešení sociálního vyloučení na národní úrovni. ASZ podporuje obce a města v tom, aby mohly plnit svoji funkci v zajišťování rovného přístupu ke vzdělávání, bydlení, zaměstnání, zdravotní péči a dalším zdrojům a institucím všem svým občanům bez ohledu na jejich sociální status.

Základním nástrojem ASZ při řešení sociálního vyloučení v konkrétní obci je **sítování a propojování relevantních místních aktérů**, které je nezbytným předpokladem pro implementaci integračních procesů. K tomu slouží tzv. **lokální partnerství** (dále jen „LP“), platforma, v jejímž rámci se koordinovaně řeší jednotlivé problematické oblasti prostřednictvím vytčení strategických cílů a naplňování konkrétních opatření pro jejich naplňování. Obec

vytváří ve spolupráci s pracovní skupinou Vzdělávání a zástupci ASZ (konzultant pro inkluzivní vzdělávání) **místní plán inkluze v oblasti vzdělávání**.

Cílem MPI je systematizace opatření na podporu inkluzivního vzdělávání v obci v rámci místní vzdělávací soustavy. Plán je vypracován na dobu 3 let. Návrh plánu obsahuje identifikaci problémů v oblasti inkluzivního vzdělávání a rámcový návrh možných opatření řešících daný problém. Opatření přijatá v rámci MPI řeší především problematiku zvýšení kvality vzdělávání dětí a žáků s potřebou podpůrných opatření, zejména zvýšení kvality vzdělávání dětí a žáků socioekonomicky znevýhodněných a pocházejících z odlišného kulturního prostředí, tj. dětí a žáků žijících v sociálně vyloučených lokalitách či ohrožených sociálním vyloučením, a problematiku desegregace škol. V návaznosti na desegregaci škol a kvalitu vzdělávání zmíněných cílových skupin může MPI obsahovat opatření zaměřená na kapacity škol a školských zařízení vyplývající z potřeb území s ohledem na cílové skupiny.

MPI je zpracován v kontextu předpokládaného demografického a sociálně ekonomického vývoje a s ohledem na efektivitu vzdělávací soustavy v místě se zřetelem na počty výše zmíněných skupin. Pro nastavení opatření také slouží analýza místní vzdělávací sítě, která popisuje místní vzdělávací síť jak kvalitativně, tak kvantitativně; jsou zjišťovány systémové bariéry v přístupu ke vzdělávání a navrhována opatření na jejich překonávání.

ASZ dlouhodobě odborně mapuje problém sociálního vyloučení a možnosti jeho řešení a snaží se o rozšíření sociálně inkluzivního diskurzu. V lokálních samosprávách působí ve prospěch implementace nových způsobů práce představovaných především propojením, koordinací a aktivizací místních aktérů. Sociální problémy se snaží pojmenovávat přesně, v celé jejich šíři a s ohledem na jejich příčiny, čímž umožňuje změnu vnímání problémů aktéry místní sociální politiky. Může poskytnout alternativu k segregačním a restriktivním praktikám, v nichž řada lokálních politiků vidí jediný nástroj řešení.

V rámci své práce však ASZ naráží také na značné **limity**. Základní limit tvoří skutečnost, že ASZ nedisponuje žádnými pravomocemi vůči obcím a samosprávám ani vlastními finančními zdroji. Sehrává tak úlohu odborného poradce a motivátora. Disponuje rovněž jen velmi omezenými možnostmi systémového ovlivňování na úrovni národní politiky, neboť nemá žádné legislativní ani exekutivní pravomoci. ASZ je tedy pouze zprostředkujícím aktérem, který nemá přímý vliv na stav sociálního vyloučení a sociálně vyloučených lokalit v obcích.

V současné době je nejsilnějším nástrojem vlivu na obce v rukou ASZ **Koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám** (dále jen „KPSVL“), který umožňuje obcím spolupracujícím s ASZ exkluzivně podávat projekty do uzavřených nesoutěžních výzev, kde jsou pro ně předem alokovány značné finanční zdroje. Projektové poradenství v rámci KPSVL se tak stává jednou ze zásadních intervencí ASZ ovlivňující řešení sociálního začleňování v obcích.

3.1 Sociální vyloučení

Pod pojmem **sociální vyloučení** chápeme proces vylučování lidí nebo skupin lidí na okraj společnosti, do chudoby a izolace. Tento způsob vyloučení se projevuje na různých úrovních, např. sociální, prostorové, ekonomické či symbolické. Sociálně vyloučení se nacházejí v situaci, kdy mají ztížený přístup ke zdrojům běžně dostupným většině obyvatel, a zároveň s tím se snižuje jejich schopnost udržovat sociální kontakty s obyvateli mimo situaci sociálního vyloučení. Současně se snižuje možnost jejich participace na organizaci sociálního života a účasti v rozhodování. Se sociálním vyloučením je často spojena určitá míra stigmatizace ze strany většinové společnosti, která může izolaci ještě prohlubovat.

Mezi základní indikátory sociálního vyloučení patří materiální chudoba, dlouhodobá nezaměstnanost, závislost na dávkách v hmotné nouzi, nízká kvalita a nejistota v bydlení, ztížený přístup ke kvalitnímu společnému vzdělávání, vysoká míra zadlužení, výskyt rizikového chování, kriminality a vysoká míra migrace. Jednotlivé ukazatele samy o sobě sociální vyloučení nezakládají. Je to teprve jejich kombinace, která zasaženým jedincům či rodinám brání v integraci či plnohodnotném životě a na různých úrovních je vylučuje ze společnosti. Každý z uvedených aspektů sociálního vyloučení může být v různých lokalitách a u různých jejich obyvatel zastoupen v jiné míře. Různé kombinace intenzity těchto jevů pak vytvářejí charakter jednotlivých lokalit, které se stejně jako lokální kontext mnohdy výrazně liší. Společná všem lokalitám a jejich obyvatelům je však skutečnost, že se potýkají s několika zásadními existenčními problémy zároveň, a tudíž jejich řešení, které by směřovalo k vymanění se ze stavu sociální exkluze, je natolik obtížné, že je pro sociálně vyloučeného takřka nedosažitelné bez vnější pomoci.

Pokud dochází k vyšší koncentraci osob s kombinací několika nebo všech výše zmíněných ukazatelů, hovoříme o **sociálně vyloučené lokalitě** (dále jen „SVL“). Sociálně vyloučené lokality obvykle vznikají působením systémových aktérů či tržních mechanismů. Při jejich vzniku lze sledovat vnější příčiny tohoto procesu, jako jsou zákonné normy, tržní mechanismy a stanoviska zbytku společnosti, i faktory vnitřní, které se často mezigeneračně reprodukuje (např. životní styl samotných sociálně vyloučených). Specifickou roli v sociálním vyloučení hraje etnicita. V českém kontextu se pak jedná o etnicitu romskou. Je však nutné důrazně se vyhradit proti zaměňování pojmu sociální vyloučení s příslušností k romskému etniku. Výše uvedený popis fenoménu sociálního vyloučení jasně dokládá, že stav vyloučení ze společnosti může postihnout kohokoliv neohledně na jeho etnickou příslušnost. Tomu také v současné době odpovídá zacílení intervencí Agentury pro sociální začleňování.

Dopady sociálního vyloučení na oblast vzdělávání jsou komplexní a projevují se v několika rovinách. Obecně lze ale říct, že děti/žáci vyrůstající v prostředí sociálního vyloučení mají menší vzdělanostní šance a jsou častěji předurčeny ke školnímu neúspěchu než jejich vrstevníci. To je dáno různými faktory individuálního a strukturálního charakteru, jakými jsou například ekonomický status rodiny, dosažené vzdělání rodičů, segregace vzdělávacího systému, nedostupnost podpůrných služeb, a další. Z hlediska školské legislativy lze tyto žáky

označit za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (dále jen „SVP“) z důvodu odlišných životních podmínek. V praxi školám a školským poradenským zařízením chybí jednotné a srozumitelné nástroje, které by pomohly tyto žáky bezpečně identifikovat. Jedním z důsledků je skutečnost, že údaje ve školských výkazech často neodpovídají reálné přítomnosti těchto žáků ve třídách.

4. Metodologie a cílová skupina

Předmětem evaluace je projekt „Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami“. Hlavním cílem projektu je v zapojených obcích dosáhnout uplatnění principů kvalitního a inkluzivního vzdělávání (IKV) na participativním základě a vytvořit podmínky pro dlouhodobé udržení a rozvoj opatření vzniklých v průběhu projektu na lokální úrovni. Klíčové aktivity (KA) projektu představují realizační nástroje ASZ na místní úrovni (spolupráce s územím, podpora odborné spolupráce, aktivizace relevantních aktérů, metodická podpora a výzkumy, analýzy a evaluace). Realizací jednotlivých KA se vytvářejí výstupy, které mají kapacitní charakter. Je tím myšleno to, že nevyvolávají změny přímo ve školách či u jednotlivých dětí a žáků, ale vytvářejí předpoklad pro to, aby takové změny mohly nastat. Kapacitní charakter znamená, že vytvářejí dílčí předpoklady pro zvýšení schopnosti (znalostí, kompetencí, případně zdrojů) klíčových aktérů změny (obce a města, školy, neziskové organizace atd.) řešit identifikované věcné problémy. Výstupy klíčových aktivit jsou existence a činnost pracovní skupiny Vzdělávání (PS), Místní plán inkluze (MPI), projektové poradenství, vstupní analýza, komunikační plány, workshopy, semináře, stáže. Cílem evaluací je zhodnotit působení realizovaných aktivit v územích. Pro zhodnocení tohoto cíle je zapotřebí znát výsledky evaluace průběhu spolupráce, která je metodologicky koncipovaná jako a) analýza kritických míst průběhu spolupráce, b) analýza spokojenosti aktérů s působením ASZ a c) zhodnocení kvality spolupráce pracovních skupin. Výsledky evaluace průběhu spolupráce tak doplňují kontext, v němž se změna odehrávala.

Evaluace slouží partnerům jako reflexe dosavadní práce a směr dalšího vývoje v oblasti IKV. Pro vnitřní účely ASZ slouží evaluace jako zhodnocení přínosnosti působení v územích.

Samotná evaluace výsledků spolupráce se zaměřuje na aktivity ASZ, které byly v územích realizovány. Výsledková evaluace zjišťuje dopady, které mají krátkodobý nebo okamžitý dopad uskutečněných intervencí (oproti tomu dlouhodobé dopady vznikají v horizontu následujících let po skončení projektu). Za hlavní intervenci ASZ je považováno vytvoření MPI, proto cílem evaluace je zjistit, jak dokument ovlivnil aktivity aktérů pro rozvoj IKV.

Hlavní evaluační otázka: Jakou změnu podnítl dokument MPI mezi aktéry v území?

Evaluační zpráva zhodnocuje, nakolik se daří naplňovat MPI. Popisuje způsoby, jakými jsou cíle MPI realizovány a jaký charakter mají opatření realizovaná aktéry v daném území.

Vyhodnocení naplňování MPI odpovídá monitorovacímu postupu, všechny cíle (specifické) jsou vyhodnoceny dle kritérií míry naplňování a tedy: zda jsou už naplněny, plněny, (na)plněny částečně, nebo nebyla vytvořena žádná opatření pro jejich dosažení.

Pro zhodnocení naplnění jednotlivých cílů je zapotřebí znát konkrétní postupy nebo opatření, která aktéři realizovali. V evaluaci se zaměřujeme na popis těchto aktivit, přičemž hlavním zdrojem dat jsou pro nás aktéři (většinou se jedná o ředitele/ředitelky škol, zástupce/zástupkyně škol, pracovníky NNO).

Pro formulování evaluačních ukazatelů byla využita logika teorie změny. Východiskem teorie změny je místní plán inkluze evaluované obce, který je analyzován logikou zachycenou na obrázku 1. Každé opatření nemusí mít, a obvykle nemá, svůj unikátní výsledek. Často má opatření více dopadů.

Obrázek 1 Postup při stanovování výsledků intervencí

Cílem evaluací je zhodnotit působení realizovaných aktivit v územích. Pro naplnění tohoto cíle čerpá analýza z výsledku evaluace průběhu spolupráce.

Při evaluaci ve svazku obcí Vrbensko, která probíhala v prosinci 2020 až únoru 2021, byly využity následující **výzkumné metody a techniky**:

1. polostrukturované rozhovory² s celkem 11³ zástupci pracovní skupiny Vzdělávání a institucí a organizací spolupracujících s ASZ:

- zástupce/kyně ZŠ Vrbno pod Pradědem;
- zástupce/kyně MŠ Jesenická, Vrbno pod Pradědem;
- zástupce/kyně MŠ Ve Svahu, Vrbno pod Pradědem;
- zástupce/kyně ZŠ a MŠ Karlovice;
- zástupce/kyně ZŠ a MŠ Široká Niva;
- zástupce/kyně ZŠ a MŠ Karlova Studánka;
- zástupce/kyně Základní školy, Dětského domova, Školní družiny a Školní jídelny, Vrbno p. Pradědem;
- zástupce/kyně města Vrbno pod Pradědem;
- zástupce/kyně odboru vnitřních věcí Vrbno pod Pradědem;
- zástupce/kyně města Vrbno pod Pradědem pověřený/á koordinací SPSZ;

² Čtyři rozhovory jsme provedli osobně, další pak online formou a telefonicky.

³ Se dvěma oslovenými zástupci/kyněmi jedné organizace jsme se i přes naše opakované snahy na uskutečnění rozhovoru nedomluvili.

- zástupce/kyně MAS Hrubý Jeseník.
2. **sekundární analýza přepisu rozhovoru** se zástupcem/kyní Střediska volného času Bruntál; rozhovor provedla evaluátorka ASZ v rámci evaluace sousední lokality;
 3. **dotazování se prostřednictvím e-mailu** zástupce/kyně příspěvkové organizace Střecha;
 4. **polostrukturovaný rozhovor** s oběma KIV;
 5. **desk research** veřejně přístupných zdrojů, zejména:
 - situační analýza Vrbensko 2015, OPZ (Hurre et al., 2015);
 - místní plán inkluze (Agentura pro sociální začleňování, 2017);
 - webové stránky místních institucí.
 6. **analýza dat**
 - z veřejně přístupných zdrojů;
 - administrativních dat poskytnutých MŠMT.

Metodu opírající se především o polostrukturované rozhovory jsme zvolili především s ohledem na povahu výzkumu. Vzhledem ke krátkému časovému rámci, který je na evaluaci určený, a tedy bez možnosti se z výzkumnické perspektivy např. přímo zapojit do realizace projektových aktivit, účastnit se vzdělávacích, volnočasových akcí nebo akcí pro rodiče, právě rozhovory se zástupci místních aktérů nabízí kompromis mezi na jedné straně patřičnou hloubkou sbíraných dat a možností dialogicky rozvíjet zjištěné informace a na straně druhé právě časovým prostorem určeným pro vznik této zprávy. Takový design výzkumu, počet provedených rozhovorů a pozice komunikačních partnerů zprostředkovává spíše obecný vhled do oblasti vzdělávání na Vrbensku, než detailní analýzu jeho stavu.

Tabulka 1 - Harmonogram hodnocení výsledků spolupráce

Aktivita	Obsah činnosti	Datum
1. mikrotým + 1. kontrolní den	nastavení a odsouhlasení postupu	9. prosince 2020
Desk research	sekundární analýza dat, zpracování dat z MŠMT	prosinec 2020, leden 2021
Evaluační design	vytvoření evaluačního designu ve spolupráci s KIV a expertem na evaluaci: prověření cílů, tvorba teorie změny, formulace evaluačních otázek, výběr evaluačních metod a nástrojů, vytvoření sítě aktérů a identifikace	prosinec 2020, leden 2021

	komunikačních partnerů, určení frekvence sběru dat	
Tvorba evaluačních nástrojů	identifikace potřeb dané SVL, výběr a tvorba vhodných evaluačních nástrojů (dotazníky, scénář rozhovorů)	prosinec 2020, leden 2021
Rekrutace respondentů	oslovení a domluvení termínů rozhovorů	prosinec 2020, leden a únor 2021
Sběr dat	11 polostrukturovaných rozhovorů se zástupci pracovní skupiny Vzdělávání a institucí a organizací spolupracujících s ASZ, 2 rozhovory s KIV	leden a únor 2021
2. mikrotým ASZ + kontrolní den	shrnutí 1. měsíce, nastavení dalších kroků, schválení případného dosběru	7. února 2021
Analýza dat	čistění dat, triangulace, kódování etc.	leden, únor 2021
Psaní výzkumné zprávy	formulace zjištění + doporučení	únor, březen 2021
Zpracování připomínek od ASZ	zpracování interních připomínek	květen 2021

4.1 Limity evaluace

Evaluace dopadů spolupráce ASZ a obcí se sociálně vyloučenými lokalitami naráží na několik zásadních limitů. Některé z nich jsou obecnými metodologickými problémy evaluace sociálních jevů, jiné se týkají specifík práce ASZ.

V úvodu je potřebné zmínit, že jde o interní evaluaci. Z povahy interní evaluace vyplývají možná rizika: například ovlivnění komunikačních partnerů, reliability dat nebo příznivější a méně kritická analýza. Na odstranění těchto limitů existuje vnitřní kontrola pomocí expertního garanta na evaluaci. Odbornost postupů evaluací je zároveň kontrolována interní oponentní skupinou. Existuje i externí kontrola v podobě externí průběžné evaluace zajištěné externími subjekty.

Specifickým omezením vyplývajícím z povahy ASZ jako organizace a její činnosti, které jsme zmiňovali již v jedné z předchozích kapitol, je zejména rozpor mezi tím, že **primární cílovou skupinou ASZ je obec a místní institucionální aktéři**, avšak zvolená evaluační metoda šetří dopady intervencí na sociálně vyloučené osoby, které jsou pro ASZ sekundární, tedy nikoliv bezprostřední, cílovou skupinou. Již z tohoto východiska vyplývá, že činnost ASZ může mít pouze **zprostředkovaný vliv na vznik dopadů** v sociálně vyloučených lokalitách. Zásadní roli v jejich uskutečnění má aktivita místních aktérů, kterou může ASZ podpořit, nemůže ji však zastoupit.

Zároveň musíme vzít úvahu také limity související s aktuálními omezeními realizace inkluzivního vzdělávání. Do jeho vývoje, stejně jako obecně do vývoje společnosti, silně **intervenuje velké množství vnějších faktorů**, které ASZ, ale ani obce a jejich obyvatelé,

nemohou nijak ovlivnit, jako například probíhající pandemie onemocnění covid-19 a s ní spojený mimořádný stav, vedoucí k omezení ve výuce, realizaci projektů, ale i dalších nyní ještě ne tak zjevných projevech. K vnějším intervenujícím faktorům můžeme přiřadit i **systemové nastavení** jednotlivých politik státu, které determinuje možnosti řešení různých aspektů sociálního vyloučení. Důležitou skutečností, kterou musíme mít na mysli při hodnocení spolupráce obcí nebo sdružení obcí s ASZ, je to, že integrační procesy jsou dlouhodobé povahy a jejich výsledky se projevují až po delší době. Od intervencí tedy nelze očekávat okamžitý dopad a změny v sociálně vyloučených lokalitách a od evaluací tedy ani jejich jasné sledování nebo zachycení.

Jiný limit prováděné evaluace představuje **nedostatek dostupných relevantních dat** takřka ve všech oblastech intervencí, a to především dat vztažených k malým územním jednotkám a k identifikovaným sociálně vyloučeným lokalitám. Data, která jsou poskytována místními aktéry, pak mívají různou strukturu, obsah i validitu. Navíc je obvykle nelze ověřit z jiných zdrojů.

S ohledem na uvedená obecná i specifická metodologická omezení je při evaluaci kladen důraz na **kvalitativní zkoumání**, které umožní podat hlubší kontextuální hodnocení dopadů intervencí a vytvořit co nejvěrnější obraz stavu lokality.

V kontextu zaměření výzkumu a sběru dat především kvalitativní metodou zároveň dodáváme, že pandemická situace pokračující i v roce 2021 vedla k nutnosti rozhovory s některými komunikačními partnery realizovat telefonicky nebo online formou. Nepřikládáme tomuto omezení významný dopad na povahu dat, ačkoliv je možné, že tato podoba komunikace mohla vést k nenavázání takového stupně důvěry ve výzkumníka a tedy i menší otevřenosti komunikačních partnerů.

V případě Vrbenska rovněž platí, že projekty schválené prostřednictvím KPSVL a realizované skrze aktivity zmíněné v MPI se rozběhly před začátkem školního roku 2019/2020. Na reflexi a zhodnocení jednotlivých opatření, neřkuli na vyhodnocení jejich výsledků, zbývalo v době provádění rozhovorů místním aktérům a účastníkům aktivit výrazně málo času. Obzvláště pak v kombinaci s pandemií onemocnění covid-19 během jarních a podzimních měsíců roku 2020, jež měla za důsledek nutnost řadu aktivit z projekty plánovaného programu odložit nebo realizovat v upravené podobě.

5. Popis výchozího stavu vzdělávacího systému a kontextu v lokalitě

Sdružení obcí Vrbenska je tvořeno celkem pěti obcemi, Vrbnem pod Pradědem, Karlovicemi, Šírokou Nivou, Ludvíkovem a Karlovou Studánkou, s celkovým počtem přibližně 7 500 obyvatel. Jde o uskupení spíše menších obcí a města Vrbna (s téměř 5 000 obyvateli)

nacházející se v severozápadní části Moravskoslezského kraje v blízkosti hranic s Polskem a v podhůří Jeseníků. Region je vzhledem ke své poloze hůře dopravně dostupný.

Sociálně je Vrbensko oblastí s přibližně třetinou obyvatel žijících v sociálním vyloučení nebo tímto vyloučením ohrožených (ASZ, 2017). Sociální vyloučení však není koncentrováno do několika málo konkrétních oblastí nebo míst, je spíše „rozprostřeno“ napříč celým územím (Hurre et al., 2015: 5). Tuto skupinu podle autorů zprávy netvoří mnoho Romů, ti mezi sociálně vyloučenými tvoří (výraznou) menšinu (ibid.).

Region je charakterizovaný **vyšší mírou nezaměstnanosti**⁴ svých obyvatel, tedy skutečností, která je – alespoň v případě Vrbna – dávana do souvislosti s porevolučním útlumem dřevařského a sklářského průmyslu (Hurre et al., 2015). Z regionu tedy řada obyvatel dojíždí za prací do Bruntálu nebo Krnova (ibid.: 9, 35; ASZ 2017: 2), zatímco větší **místní zaměstnavatelé hovoří o obtížích při shánění vhodné pracovní síly** (Seidlová 2018: 89).⁵ V oblasti také dochází k **odlivu obyvatel s vyšším vzděláním a poklesu počtu obyvatel** obecně. Autoři situační analýzy dále v kontextu Vrbenska zmiňují **vyšší míru zadluženosti** místních obyvatel (Hurre et al., 2015).

Pro oblast vzdělávání tato situace znamená především **vyšší podíl žáků ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí**, z nichž jen menší část tvoří Romové. Zástupci škol se rovněž potýkají s **klesajícím počtem dětí a žáků**.

Na Vrbensku se nachází celkem pět mateřských a pět základních škol. Tři z MŠ jsou spojeny se ZŠ, konkrétně v menších obcích Karlovice, Karlova Studánka a Široká Niva, další dvě MŠ jsou samostatné, přímo ve Vrbně. V Karlově Studánce a Široké Nivě se nachází „malotřídky“, tedy neúplné ZŠ do páté třídy prvního stupně, základní škola zřízená podle § 16 odst. 9 školského zákona funguje při vrbenském dětském domově. V Ludvíkově nenajdeme žádné formální vzdělávací zařízení.

Průměrně do **mateřských škol** v oblasti chodí do jednotlivých tříd menší počet dětí, než kolik běžně spadá dětí na třídu v ČR – tedy, až na MŠ na ulici Jesenická ve Vrbně. Jde přitom o setrvalý stav a rozdíl v počtu dětí není nezanedbatelný (MŠMT 2019a, viz graf v příloze č. 1).⁶ Výrazně nadprůměrný je pak ve srovnání s MŠ v celé ČR podíl dětí se SVP v obou vrbenských mateřských školách. Zatímco ve vrbenské MŠ Ve Svahu podíl klesá, v MŠ Jesenická sledujeme opačný trend (MŠMT 2019a, viz tabulka 2). MŠ Ve Svahu je přitom podle autorů situační analýzy vnímána místními jako ta, která je navštěvována dětmi spíše ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí, mimo jiné i pár dětmi z dětského domova (Hurre et al. 2015: 50-52). Jiné MŠ v regionu navštěvují děti se SVP jen výjimečně. Pokud jde o podíl

⁴ V březnu 2017 míra nezaměstnanosti na Vrbensku činila 7,98 % (ASZ, 2017: 2), zatímco v ČR ve stejném období 4,8 %; v roce 2019 pak pouze ve Vrbně 5,7 %, v celé ČR 2,0 % (ČSÚ, 2020).

⁵ Alespoň tomu tak bylo v roce 2018 v čase konjunktury.

⁶ Například MŠ Karlovice a MŠ v Široké Nivě navštěvovalo mezi léty 2015 a 2019 o 6, resp. 7 dětí na třídu méně, než jaký je průměr v ČR.

dětí nově vstupujících do předškolního vzdělávání v posledním ročníku, jde každoročně o spíše menší počet pěti a šestiletých, jejich podíl na celkovém počtu dětí je malý (viz tabulka v příloze č. 2).

Tabulka 2: podíl (první sloupec) a počet (druhý sloupec) dětí se SVP v MŠ na Vrbensku (Zdroj: data MŠMT 2019a, vlastní zpracování)

	2016		2017		2018		2019	
Karlova Studánka	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0
MŠ Široká Niva	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0
MŠ Karlovice	0,0 %	0	0,0 %	0	0,0 %	0	2,9 %	1
MŠ Ve Svahu (Vrbno)	16,5 %	14	15,6 %	12	11,8 %	9	9,8 %	8
MŠ Jesenická (Vrbno)	7,7 %	6	8,1 %	6	6,3 %	5	10,0 %	7
půměr ČR	3,5 %	-	4,0 %	-	4,0 %	-	4,4 %	-

Podobně jako v případě mateřských škol i průměrný počet žáků ve třídách **základních škol** na Vrbensku je nižší než v ČR, týká se přitom především škol mimo Vrbno samotné.⁷ Počet žáků v jednotlivých školách přitom kolísá, celkovým trendem za roky 2017-2019 je snižování jejich počtu, který se dotýká především vrbenské ZŠ na ulici Školní, relativně málo žáků chodilo v roce 2019 do třídy rovněž v Široké Nivě (viz tabulka 3).

Tabulka 3 – Počet žáků v jednotlivých školách na Vrbensku v letech 2015-2019 (Zdroj: data MŠMT 2019a, vlastní zpracování)

	2015	2016	2017	2018	2019
ZŠ a MŠ Široká Niva	19	21	20	18	13
ZŠ a MŠ Karlovice	136	137	122	119	130
ZŠ a MŠ Karlova Studánka	18	20	20	26	28
ZŠ Školní (Vrbno)	391	396	391	379	362
ZŠ nám. Sv. Michala (při dětském domově, Vrbno)	27	27	25	26	29
Celkem žáků	591	601	578	568	562

Zatímco se podíl žáků se SVP na vrbenské ZŠ pohybuje kolem čtvrtiny celkového počtu, v roce 2019 byly SVP připsány průměrně každému devátému žákovi ZŠ v ČR (MŠMT 2019b, viz tabulka v příloze č. 3). V předchozích letech byl podíl žáků se SVP na dalších vrbenských ZŠ plošně vyšší, loni se již pohyboval kolem průměru běžných tříd ZŠ v celé ČR.

Počty žáků opakujících 1. ročník nebo těch opouštějících základní školní docházku předčasně ze 7. nebo 8. třídy tvoří jen jednotky případů za několik let. ZŠ při dětském domově navštěvovalo mezi roky 2015 a 2019 25 až 29 dětí, asi polovina z nich do ní v roce 2015

⁷ Počet žáků základní školy při dětském domově odpovídá průměrnému počtu žáků ve školách tohoto typu v ČR.

docházela, aniž by přímo patřila mezi děti obývající dětský domov (Hurrle et al. 2015: 53), několik žáků z Domova naopak dochází na ZŠ v okolí (zpravidla ve Vrbně, ale i Karlovicích).

Žáci z neúplných základních škol po skončení páté třídy odcházejí na ZŠ do Karlovic, Vrbna nebo do Bruntálu případně na víceleté gymnázium. Jediná střední škola ve Vrbně, Všeobecné a sportovní gymnázium, později spadající pod bruntálské sportovní gymnázium, byla s koncem školního roku 2014/2015 uzavřena kvůli ubývajícimu počtu studentů. Absolventi ZŠ tak za **středním vzděláním** dojíždějí zejména do Bruntálu nebo Krnova. V roce 2015 se z Vrbna polovina studentů vydala za studiem maturitních, druhá část nematuritních oborů, počet dětí nepokračujících ve studiu po ukončení ZŠ je malý (Hurrle et al. 2015: 55).

Před příchodem Agentury na Vrbensko podporoval místní mládež v aktivním **trávení volného času** nízkoprahový klub Kotlík navštěvovaný také dětmi a dospívajícími z rodin ohrožených sociálním vyloučením. Během roku 2016 jej nahradilo již formálně registrované NZDM financované z projektu OPZ, to však po třech letech s koncem projektu svoji činnost ukončilo. Ve Vrbně je dále přítomná ZUŠ, volnočasové vyžití nabízejí v okolních obcích mimo kroužky nabízené místními školami i některé spolky (dobrovolní hasiči, fotbalový oddíl). Další organizací působící na Vrbensku je bruntálské SVČ, využívající svoji základnu na západním okraji Vrbna. O občasný kulturní program pro širší publikum se ve Vrbně stará také Střecha, tedy Kulturní, informační a vzdělávací centrum („STŘEdisko CHytrých Aktivit“).

Sociální služby mimo sociálních pracovníků ve Vrbně zajišťují na Vrbensku v podobě SAS neziskové organizace Help-In a EUROTOPIA. OSPOD, PPP i logopedická ambulance se nachází nejbližší v Bruntálu.

5.1 SWOT analýza a podklad pro MPI

Se vstupem Agentury do spolupráce s Vrbenskem se začaly scházet pracovní skupiny Vzdělávání. Výstupem jejich aktivit a podkladem pro místní plán inkluze byla i SWOT analýza (viz tabulka v příloze č. 4). Pro přehlednost jsme seskupili položky kategorie slabých stránek do tematických kategorií obecných problémů.⁸ Můžeme tak nahlédnout na zobecněné problémové oblasti, které místní účastníci PS ve vzdělávání vnímají:

- nízká hodnota vzdělání pro rodiče a děti ze sociálně znevýhodněného prostředí, malá připravenost na vstup do povinného vzdělávání,
- slabá provázanost a spolupráce škol a pedagogů, zapojení místních podnikatelů,
- nedostatek specializovaných pracovníků škol pro zajištění IKV a jejich nahodilé financování,
- malá nabídka volnočasových a mimoškolních aktivit i pro předškoláky,
- potřeba investic na úpravu vnitřních a vnějších prostor škol a vybavení.

⁸ Zařazení slabých stránek SWOT analýzy do kategorií je k nahlédnutí v příloze č. 5.

Pokud jde spolupráci s Agenturou, můžeme na tomto místě ve zjednodušené podobě zmínit skutečnost více rozebranou v evaluaci hodnotící průběh spolupráce: řada místních aktérů ve fázi sběru potřeb a podnětů předpokládala zafinancování alespoň větší části z nich. Po vyhlášení výzev OP VVV ovšem vyšlo najevo, že potřeby lze oproti očekávání financovat jen omezeně (pracovní pozice, stavební úpravy). Ukázalo se rovněž, že výzvy počítaly s minimálním rozpočtem vyšším, než některá zařízení mohla odčerpat (některé menší ZŠ a MŠ). Někteří aktéři tak nyní reflektují spolupráci s ASZ s určitým zklamáním a hořkostí. K tomuto pocitu přispívá i další negativně přijímané zjištění, a to, že se ASZ nepodílí na administraci potenciálně schválených projektů.

I přesto však prostřednictvím nástroje KPSVL došlo ke schválení dvou projektů místních organizací, jejichž zástupci pravidelně navštěvovali PS Vzdělávání: projekt *Vím, kam mám jít* bruntálského Střediska volného času a *Otevřená škola Karlovice* karlovické ZŠ a MŠ. Později se dalším schváleným projektem s alespoň částečnou oblastí realizace na Vrbensku stal *Úspěch zaručen!*, jehož žadatelem byl MAS Hrubý Jeseník a jedním z realizátorů vrbenská příspěvková organizace Střecha.

6. Zhodnocení cílů MPI a jejich naplnění

Následující část představuje formou tabulky přehled veškerých priorit, cílů a aktivit definovaných v MPI Vrbenska doplněný o sloupce Vyhodnocení. Stupeň realizace opatření je vyznačen barvami – modrá pro již naplněná a ukončená opatření⁹, zelená pro v současnosti plněná, červená pro nenaplněná a žlutá pro částečně (na)plněná opatření.

Takto nastavené a definované cíle jsou odvozeny od vize definované účastníky PS Vzdělávání: „Vzdělávací soustava v obcích Vrbenska bude poskytovat kvalitní vzdělání všem dětem a žákům bez rozdílů v míře jejich nadání, sociálním či rodinném zázemí, etnickém původu, zdravotním stavu apod. v nesegregujícím prostředí. Vzdělávací soustava bude pro tento úkol adekvátně nastavená a materiálně i personálně připravená.“

Smyslem následující části je zreflektovat a vyhodnotit, nakolik je k definovaným strategickým cílům prostřednictvím plnění projektových aktivit směřováno či nakolik jsou dosahovány.

Tabulka 4 - Zhodnocení cílů MPI a jejich naplnění, strategický cíl 1

STRATEGICKÝ CÍL 1.	Děti na Vrbensku jsou všestranně připravené na zahájení školní docházky, v průběhu které dosahují školního úspěchu a jsou motivované k další vzdělávací kariéře
SPECIFICKÝ CÍL 1.1.	Podpora dětí v předškolním vzdělávání k úspěšnému zahájení školní docházky

⁹ Žádná z dále v tabulce uvedených aktivit ovšem alespoň prozatím ukončena není.

Aktivita / indikátor	Vyhodnocení
1.1.1. Spolupráce se ZŠ při přechodu dětí do základního vzdělávání	Společné aktivity MŠ a ZŠ (ukázkové hodiny v ZŠ pro předškoláky, společná představení vč. zapojení dětí ze ZŠ, návštěvy MŠ ze strany zaměstnanců školy a psychologa apod.), probíhá v projektech <i>Vím, kam mám jít</i> a <i>Otevřená škola Karlovice</i> . (plněno)
1.1.2. Rozvoj sociálních a občanských kompetencí u dětí MŠ	Vzdělávací programy – environmentální výchova, programy rozvíjející občanské a prosociální kompetence, včetně výjezdových aktivit, probíhá v projektech <i>Vím, kam mám jít</i> a <i>Otevřená škola Karlovice</i> . Besedy a divadelní představení pro děti vrbenských MŠ zajišťuje i Střecha skrze projekt <i>Úspěch zaručen!</i> . (plněno)
1.1.3. Besedy a workshopy pro rodiče	Rozvoj rodičovských kompetencí probíhající na vrbenských MŠ, probíhá (<i>Vím, kam mám jít</i>). Realizátoři se však potýkají s menším zájmem ze strany rodičů. (plněno)
SPECIFICKÝ CÍL 1.2	Podpora žáků ZŠ v průběhu školní docházky směřující k rozvoji potřebných kompetencí
Aktivita / indikátor	Vyhodnocení
1.2.1. Rozvoj sociálních a občanských kompetencí u žáků ZŠ	Vzdělávací programy – environmentální výchova, programy rozvíjející občanské a prosociální kompetence, včetně výjezdových aktivit, probíhá (ZŠ Vrbno). (plněno)
SPECIFICKÝ CÍL 1.3	Doučování
Aktivita / indikátor	Vyhodnocení
1.3.1. Doučovací kluby	Zřízení doučovacích klubů a provoz doučování ve Vrbně i v Karlovicích – kluby byly zřízeny v prostoru bývalého vrbenského gymnázia a v karlovické ZŠ. Doučování probíhá, v případě Vrbna je ale jeho hladký průběh ohrožen změnou realizátora a partnera projektu, od Liga, o. p. s převzalo realizaci SVC Bruntál. (plněno)
1.3.2. Nastavení komunikačního kanálu žák – doučující – pedagog – rodič	Na vrbenské ZŠ je pro vznik tohoto typu kanálu vyčleněný koordinátor inkluze propojující ZŠ s projektovými aktivitami, na karlovické ZŠ jsou doučujícími sami pedagogové. (plněno)
1.3.3. Vzdělávání v době prázdnin	Zaměřeno na čtenářskou a matematickou gramotnost v rámci příměstských táborů. Vzdělávání probíhá spíše nenásilně jako součást výletů a volnočasových aktivit v projektech <i>Vím, kam mám jít</i> a <i>Otevřená škola Karlovice</i> , u obou byl o aktivity ze strany rodičů a dětí zájem. (plněno)
SPECIFICKÝ CÍL 1.4.	Kariérové poradenství
Aktivita / indikátor	Vyhodnocení

1.4.1. Motivační aktivity pro žáky ohrožené předčasným odchodem ze vzdělávání	Konzultace rodičů a dětí/žáků (2. stupeň ZŠ) s kariérovými poradci nad dalším kariérním směřováním. Probíhá v rámci projektu <i>Vím, kam mám jít</i> , o aktivitu není především ze strany rodičů velký zájem. (plněno)
1.4.2. Workshopy, besedy a exkurze pro žáky	Aktivita zaměřená na prezentaci činností v rámci profesí, případně do organizací pracovní svět představující. Probíhá v projektech <i>Vím, kam mám jít</i> a <i>Otevřená škola Karlovice</i> , minimálně pokud jde o první projekt s úspěchem – tedy velkým zájmem žáků. ZŠ a MŠ Karlovice uvažují o krácení indikátorů s ohledem na pandemickou situaci, SVC aktivitu realizují online formou tematických videoklipů. (plněno)
1.4.3. Peer program	Projekt <i>Vím, kam mám jít</i> : předávání zkušeností starších studentů ze SŠ v Bruntálu mladším ze ZŠ ve Vrbně především co do otázky volby povolání, realizace i společných tematických aktivit. Peer program dílčím způsobem probíhal na jaře 2020, nyní se pozastavil. (plněno částečně)
1.4.4. Kulaté stoly s místními aktéry	Projekt <i>Vím, kam mám jít</i> : setkání zřizovatelů, škol, zaměstnavatelů a rodičů k předávání informací o potřebách pracovního trhu, cílenému poradenství žákům i rodičům. Probíhá v Bruntále. (plněno)
SPECIFICKÝ CÍL 1.5.	Podpora a vzdělávání pedagogů
Aktivita / indikátor	Vyhodnocení
1.5.1. Rozvoj školských poradenských pracovišť	Zajištění fungování psychologů a speciálních pedagogů na školách. Z projektů <i>Vím, kam mám jít</i> a <i>Otevřená škola Karlovice</i> zajištěn pro vrbenskou a karlovickou ZŠ koordinátor inkluze, v jednom případě ze Šablon psycholog. (plněno částečně)
1.5.2. Logopedičtí asistenti na školách	Proškolení pedagogických pracovníků na logopedického asistenta, opět v kompetenci jednotlivých vzdělávacích zařízení mimo projekt. ZŠ a MŠ zapojené do projektů mají ve svých řadách pedagogy, kteří absolvovali kurz preventisty nebo asistenta, nemohou ovšem pracovat bez supervize samotného logopeda. (plněno)
1.5.3. Rozvoj spolupráce AP – pedagog	Semináře a workshopy pro pedagogy a AP, plněno formou workshopu pořádaného ASZ zástupců vrbenské ZŠ a MŠ a ZŠ Karlovice. Pro ostatní vzdělávací instituce ve vlastní režii, minimálně v případě karlovické ZŠ prozatím žádný posun v tématu. (plněno částečně)
1.5.4. DVPP v oblasti inkluzivního vzdělávání	V režii jednotlivých škol, neprobíhá koordinovaně jako součást projektů. Některé školy se zaměřují na oblast inkluzivního vzdělávání a příbuzných témat, jiné méně (například ve prospěch témat online vzdělávání). (plněno částečně)
1.5.5. Intervizní setkávání pedagogů škol přenos	Aktivita podporují osobnostní rozvoj pedagogů, načerpání nových zkušeností, řešení aktuálních témat pedagogickým

příkladů dobré praxe z jiných škol	sborem, součástí projektů <i>Vím, kam mám jít</i> a <i>Otevřená škola Karlovice</i> , realizováno. V rámci projektu <i>Otevřená škola Karlovice</i> jde o výjezdy na vytipované ZŠ za dobrou praxí, v rámci <i>Vím, kam mám jít</i> se jedná o výjezdy členů realizačního týmu na několikadenní tematická vzdělávací setkání. (plněno)
SPECIFICKÝ CÍL 1.6.	Zajištění potřebné infrastruktury
Aktivita / indikátor	Vyhodnocení
1.6.1. Rozvoj sportovišť a rekonstrukce školních zahrad	Mimo režii projektů, alespoň prozatím se i přes poptávku ze strany škol nerealizuje. (neplněno)
Stav plnění aktivit	12x plněno, 4x plněno částečně, 1x neplněno

První strategický cíl jsme pro potřeby vyhodnocení rozdělili na dva, a sice část zaměřenou na podporu vrbenských dětí k všestranné připravenosti na zahájení školní docházky a část určenou podporou k dosahování školního úspěchu a motivovanosti k další vzdělávací kariéře.

Na úvod ujasníme, že realizace projektu *Vím, kam mám jít*, a tedy i jejích aktivit, je z významné části v rukou žadatele, bruntálského SVCČ, nyní včetně aktivity doučování.¹⁰ Účastníky aktivit jsou kromě vrbenských mateřských škol a místní základní školy i dětský domov, vrbenská ZŠ je aktivní zejména v koordinaci realizovaných aktivit (prostřednictvím pozice koordinátora inkluze) se školním provozem. Projekt *Otevřená škola Karlovice* karloviceké ZŠ a MŠ probíhá ve spolupráci s vrbenským dětským domovem.

Mateřské školy na Vrbensku podle slov svých zástupců/kyň uskutečňovaly aktivity zahrnuté do projektů OP VVV nebo jim velmi podobné i před tím, než byla možnost je financovat z projektových prostředků. Zástupci/kyně některých MŠ hovořili o vstupu do projektu jako o pojištění možnosti financovat aktivity, když nebyly známy podrobnosti k budoucím Šablonám 2.¹¹ Možnost financovat aktivity tímto způsobem však základním a mateřským školám umožňuje, podle výpovědí jejich zástupců a zástupkyň, provádět je ve větším rozměru, šířeji a intenzivněji a zároveň z perspektivy dětí a rodičů zdarma – a tedy přístupně pro děti z nízkopříjmových rodin. Předškoláci rovněž mají možnost v rámci projektu využít nabídky volnočasových kroužků organizovaných SVCČ.

MŠ při práci běžně využívají asistenty pedagoga a rovněž chůvy. Stěžejním nedostatkem se však při přípravě dětí k nástupu na ZŠ jeví stabilní personální pokrytí pozic odborných pracovníků. V mateřských školách pracují kvalifikované pedagožky a asistenti pedagoga, MŠ ale nesnadno pokrývají potřebu stabilní spolupráce s psychologem a zejména s logopedem.

¹⁰ Nyní – od února 2021 – realizaci doučování převzalo bruntálské SVCČ, jelikož partner projektu dříve odpovědný za realizaci doučování nebyl schopen v jejím dalším poskytování pokračovat.

¹¹ Nyní alespoň některé MŠ ale stojí před úkolem dostat více závazkům a indikátorům z více projektů a zdrojů financování, než jakým by jinak sami bez existence projektového světa daly přednost.

V některých zařízeních jsou zaměstnané pedagožky, které absolvovaly vzdělávání umožňující vykonávat pozice logopedických asistentek, což jim umožňuje provádět cvičení na nápravu řeči za supervize logopeda. Jako posun je některými zástupci/kyněmi mateřských škol vnímané zajištění návštěvy logopedky pravidelně dojíždějící do vrbenských MŠ z Bruntálu. To však podle některých hlasů stále nepokrývá potřebu mateřských škol, případů místních dětí s vadami řeči podle řady zástupců/kyň základních a mateřských škol přibývá.

Zástupci/zástupkyně vzdělávacích institucí obecně také nemohou s pozicí psychologa počítat na delší dobu dopředu. Je u nich zaměstnán z projektu nebo skrze Šablony, více základních a mateřských škol je domluvených s jinými na formě spolupráce nebo „zápůjčky“ v případě potřeby. Jakkoliv takové řešení může krátkodobě posloužit, nejde ke stabilnímu ošetření potřeby po zaměstnání takového člověka.

Přesuneme-li se ke druhé části strategického cíle, zaměříme svoji pozornost více na základní školy. Podobně jako v předchozím případě aktivita doučování byla většinou škol realizována i před příchodem projektů. Za inovativní prvky můžeme považovat doučování v rámci příměstských táborů během prázdnin a v rámci kariérového poradenství exkurze pro žáky druhého stupně zaměřené na představení podoby různých zaměstnání, především učňovských oborů.

Obecně jsou aktivity kariérového poradenství více aktéry (a podle zpětné vazby údajně i samotnými žáky) vnímány jako úspěšné. Oceňované jsou zejména workshopy představující žákům různé profese; pozitivněji jsou zástupcem/kyní SVČ vnímány kulaté stoly, do kterých se zapojili kromě rodičů, zástupců škol (i středních) i lokální zaměstnavatelé. Ze strany rodičů však není příliš velký zájem o motivační skupiny, tedy konzultace zákonných zástupců svých dětí s kariérovými poradci.

Základní školy se spolu s mateřskými školami potýkají s problémy nalezení finančně stabilního pracovního místa pro odborné pracovníky: psychology, chůvy, popř. logopedické pracovníky diskutované výše. V případě vrbenské ZŠ je podle zástupce/kyně školy pozice koordinátora inkluze věnovaná spíše koordinaci projektových aktivit.

Ve spolupráci s ASZ a prozatím ani jinými cestami nedochází k naplnění infrastrukturních potřeb základních ani mateřských škol (úpravy zahrad, dvorů, půd), nejsou nyní otevřené vhodné projektové výzvy.

Pokud jde o IKV, zástupci/kyně škol se vztahují k inkluzi jako k něčemu, co v provozu organizace mnoho změn nezaneslo, jelikož se s obtížněji vzdělavatelnými dětmi setkávali i před legislativní úpravou z roku 2016. Jeden z nich hovoří o inkluzi jako o pozitivním prvku přinášejícím pedagogům prostor pro zamyšlení, jak pracovat s obtížněji vzdělavatelnými žáky, zároveň zmiňuje potřebu věnovat pozornost i „šikovnějším žákům“. Jiný zase v tomto kontextu dále mluví o ztížení procesu převedení žáka do praktické třídy, pakliže by mu vzdělávání v ZŠ spíše ubližovalo. Obecně je však, a to i v případě mateřských škol, shoda o přínosech asistentů pedagoga, kteří jsou ZŠ a MŠ využíváni, jakkoliv se ozval hlas volající po lepším

nastavení spolupráce mezi asistenty pedagoga a pedagogy.

Pokud jsme hovořili o mateřských a základních školách, do žádných z výše uvedených „velkých“ projektů OP VVV se nezapojily nejmenší vzdělávací instituce v oblasti, ZŠ a MŠ Karlova Studánka a ZŠ a MŠ Široká Niva. Na rozdíl od ostatních jde o neúplné ZŠ s nižším počtem dětí. Přestože zástupce/kyně jedné z těchto dvou škol hovořil/a o zbytnosti zapojení do spolupráce s ASZ a schopnosti si vypomoci po vlastní ose, zástupce/kyně druhé mluvil/a o potřebě financování pozic odborných pracovníků, rekonstrukce tříd nebo organizaci akcí nebo výjezdů. Oba/obě se shodují, že se příliš často s dětmi a žáky se SVP nesetkávají, orientují se na sdílení a propojování spíše s dalšími jim podobnými „malotřídkami“ v okrese.

Obě školy, spolu se ZŠ a MŠ Karlovice, navštěvují děti a žáci žijící i mimo uvedené obce, například dojíždějící z Vrbna – školy mají spíše dobrou pověst a mohou vzhledem k počtu dětí a žáků nabídnout individuální přístup, což bývá lákavé pro některé rodiče (a děti/žáky) žijící mimo danou obec.

Tabulka 5 - Zhodnocení cílů MPI a jejich naplnění, strategický cíl 2

STRATEGICKÝ CÍL 2.	Na Vrbensku působí společně děti a žáci z různých sociálních skupin, vzájemně komunikují a spolupracují, navazují pozitivní mezilidské vztahy
SPECIFICKÝ CÍL 2.1.	Podpora pozitivních vazeb, prevence sociálně patologických jevů
Aktivita / indikátor	Vyhodnocení
2.1.1. Realizace preventivních programů na školách	Prevence patologických jevů v rámci vyučování. Řeší ZŠ a MŠ dle aktuálních potřeb, nejde tedy o soustavně plněný program. (plněno částečně)
2.1.2. Festival aktivit pro volný čas	Nerealizuje se. (neplněno)
2.1.3. Realizace zájmových kroužků	Realizace zájmových kroužků v rámci činnosti SVČ a vrbenské ZŠ (i pro mladistvé z dětského domova, děti z MŠ); volnočasové kroužky v rámci projektu organizuje i karlovická ZŠ a z projektu <i>Úspěch zaručen!</i> pro děti ze ZŠ a MŠ i Střecha (čtenářský kroužek, mladý logik, výuka angličtiny). (plněno)
2.1.4. Infrastruktura pro VČA	Rekonstrukce objektu SVČ se prozatím nerealizuje. (neplněno)
SPECIFICKÝ CÍL 2.2.	Zapojení rodičů do aktivit ZŠ a MŠ a zvýšení zájmu o vzdělávání aktérů
Aktivita / indikátor	Vyhodnocení
2.2.1. Realizace aktivit pro rodiče s dětmi	Organizace besídek a tvůrčích aktivit pro děti a rodiče dětí vrbenské, karlovické ZŠ a rodičů dětí v dětském domově se záměrem komunikace s rodiči v neformálním prostředí. Probíhá. (plněno)

2.2.2. Práce s rodinami v rámci SAS	Spolupráce se sociálně aktivizační službou pro rodiny s dětmi není do žádného OP VVV projektu zahrnuta, ZŠ ani MŠ se SAS nejsou cíleně v kontaktu ani mimo projekt. SAS v oblasti funguje na podnět bruntálského OSPOD. (neplněno)
SPECIFICKÝ CÍL 2.3.	Společné vzdělávání dětí a žáků pro rozvoj kompetencí, přenos dobré praxe mezi školami
Aktivita / indikátor	Vyhodnocení
2.3.1. Společné aktivity mezi školami	Společné aktivity s žáky obou vrbenských MŠ a vrbenské ZŠ směřující k rozvoji spolupráce dětí a žáků, komunikace, seznámení se a orientace v jiném prostředí. Kvůli pandemické situaci prozatím nerealizováno. (plněno částečně)
Stav plnění aktivit	2x plněno, 2x plněno částečně, 3x neplněno

Pohlédneme-li do SWOT analýzy MPI, můžeme mít obtíže přesněji určit, na jaký problém (slabinu, hrozbu) se druhý strategický cíl zaměřuje. Při pohledu do situační analýzy nám však může být jasněji: v dokumentu (Hurre et al., 2015) autoři na několika místech zmiňují negativní vztahování se obyvatel Vrbna k dětem a dospívajícím žijícím v dětském domově. Autoři stejného textu také poukazují na neochotu některých rodičů pouštět svoje děti k návštěvě míst, kde si hrají nebo kam chodí děti ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí (ibid.: 48).

Platnost minimálně prvního výkladu potvrzuje přímo zástupce/kyně vrbenského dětského domova, který/á hovoří o stigmatizaci „svých“ dětí ze strany vrbenské veřejnosti. Nikdo z dalších zástupců ZŠ a MŠ stigmatizaci nebo vzorce špatných vztahů přímo mezi dětmi a žáky „místními“ (tedy nikoliv celé širší veřejnosti) a z dětského domova, z nichž někteří do základních škol v okolí docházejí, nevímá, alespoň ne na půdě své instituce. Zejména ti mimovrbenští naopak vyzdvihují menší počet žáků ve třídě a vzhledem k velikosti především komunitní charakter obce, v němž škola sídlí, jako prvek, který negativním vztahům brání.

Na organizaci volnočasových aktivit pro mládež na Vrbensku se podílí několik aktérů. V menších obcích mimo Vrbno to mohou být spolky (např. místní hasiči nebo fotbalový oddíl), ale zejména školy. Jimi pořádané volnočasové aktivity tvoří významnou část možností trávení organizovaného volného času mladistvých – alespoň pokud účastníci nechtějí cestovat do Vrbna nebo Bruntálu (Krnova). Rovněž ve Vrbně se na nabídce volnočasových aktivit významně podílejí školy: vrbenská ZŠ, ZŠ při dětském domově nebo ZUŠ. Převážně sportovní využití zprostředkovává také vrbenský Sokol. K nim se se začátkem projektu přidává i bruntálské SVČ. Podle jeho zástupce/kyně v kroužcích prozatím spíše zbývá volná kapacita, jeho nevýhodou, jak zmiňuje řada aktérů, je poloha. Základna SVČ v Železné je vzdálena přibližně dva kilometry ze sociálního středu Vrbna. Někteří z komunikačních partnerů hovoří o záhodnosti vzniku vrbenského SVČ přímo ve městě, blíže středu. Jakkoliv jsou kroužky obecně cenově velmi příznivě dostupné, podle jednoho aktéra by mohlo v podobné roli obstát NZDM, které ve Vrbně dříve několik let fungovalo a bylo navštěvované zejména dětmi a

mladistvými ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí/dětského domova.

Pokud jde o spolupráci s rodiči a jejich zájmu o dění ve škole, ta je zástupci základních a mateřských škol hodnocena ambivalentně ve smyslu „některých akcí se rodiče zúčastní, kde je třeba být ale aktivnější, ukáže se jen malá skupinka stále těch stejných“. Řada komunikačních partnerů zmiňuje pasivitu rodičů i ve vztahu ke svým dětem, jeden/jedna hovoří o potřebě nikoliv dětí, ale spíše rodiče „vychovat“ – rodiče se podle něj/ní vzdávají odpovědnosti za své děti ve prospěch institucí. Přesto někteří komunikační partneři reflektují přínosy aktivit otevřených i rodičům v podobě možnosti se s rodiči setkat bez nutnosti jejich významnějšího finančního podílu a neformálně, jeden ze zástupců škol hovoří o zpětné vazbě „větší otevřenosti školy“ rodičům.

Projektové aktivity jdou sblížování dětí z různého prostředí v obecné rovině naproti, účastní se jich jak děti a dospívající z dětského domova (kroužků, doučování, aktivit kariérového poradenství), tak i děti ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí. Děje se tak převážně prostřednictvím kroužků a příměstských táborů či společných aktivit základních a mateřských škol a dětí z dětského domova. Pokud je nám známo, nedochází k systematické realizaci preventivních programů, ani k těsnější spolupráci ZŠ a MŠ se sociálními službami. Současně spolupráce a soubytí dětí a mladistvých není žádným z aktérů vnímána jako něco problematického, něco, na co by bylo třeba zaměřit pozornost.

Tabulka 6 - Zhodnocení cílů MPI a jejich naplnění, strategický cíl 3

STRATEGICKÝ CÍL 3.	Na Vrbensku je vytvořená platforma pro setkávání místních aktérů, včetně rodičů, která povede k rozvoji spolupráce, kvalitního a inkluzivního vzdělávání
SPECIFICKÝ CÍL 3.1.	Rozvoj spolupráce místních aktérů
Aktivita / indikátor	Vyhodnocení
3.1.1. Pracovní skupina Vzdělávání	Skupina organizovaná a svolávaná ASZ se v posledních dvou letech sešla třikrát – i kvůli pandemické situaci, je však možné, že i díky nižšímu zájmu za strany místních aktérů a pocitu smysluplnosti spolupráce. (plněno částečně)
3.1.2. Zřízení pozice koordinátor inkluze na školách	Při vrbenské a karlovické ZŠ je koordinátor inkluze formálně zaměstnán, na vrbenské straně je v popisu jeho práce spíše koordinace projektových aktivit. (plněno částečně)
SPECIFICKÝ CÍL 3.2.	Zapojení rodičů do aktivit ZŠ a MŠ a zvýšení zájmu o vzdělávání aktérů
Aktivita / indikátor	Vyhodnocení
3.2.1. Besedy a workshopy pro rodiče	Plněno v rámci aktivit zahrnutých pod předchozími strategickými cíli, „Besedy a workshopy pro rodiče“ a „Realizace aktivit pro rodiče s dětmi“. (plněno)

3.2.2. Osvětové aktivity k tématu inkluze pro širokou veřejnost	Aktivity jsou součástí komunikační strategie, není však zřejmé, zdali jsou koordinovány nebo monitorovány. (plněno částečně)
Stav plnění aktivit	1x plněno, 3x plněno částečně

Na Vrbensku dochází k setkávání místních aktérů v oblasti vzdělávání na několika úrovních. Pracovních skupin Vzdělávání organizovaných Agenturou se s přibývajícím rokem spolupráce účastní méně místních aktérů, v roce 2020 se (tedy i s ohledem na pandemii onemocnění covid-19) skupina setkala jednou, v rámci jednání lokálního partnerství, za účasti dvou jejích členů. Řada aktérů, kteří se neřadí mezi několik stabilních účastníků, hovoří o tom, že jim účast mnoho pozitiv nepřináší. K setkávání v rámci MAP dochází v rámci celého ORP Bruntálsko, z Vrbenska se ho v rámci jednotlivých pracovních skupin účastní zejména ti, kteří se účastní i PS. K setkávání místních aktérů dochází i v rámci vrbenského projektu při kulatých stolech s realizátory aktivit, tedy bez zapojení ne-účastníků projektu; v případě mimovrbenských škol pak dochází k setkávání zástupců neúplných ZŠ. Zpravidla na žádném setkání se nevyskytují zástupci města/obcí. V tuto chvíli tedy nelze říci, že by vznikala platforma místních aktérů zaměřená na rozvoj spolupráce a IKV.

7. Zhodnocení rizik při plnění cílů (obecná rizika i konkrétní rizika v řešené lokalitě)

Autoři MPI se v části následující souhrn strategických cílů, aktivit a opatření věnují i možným rizikům potenciálně se vyskytávajících při cestě za naplněním smyslu plánovaných opatření. Všechny se prozatím jeví být jako relevantní.

Nejvíce sami místní aktéři hovoří o nedostatku finančních prostředků – a to především v souvislosti se stavebními úpravami škol nebo renovací tříd a stabilního pokrytí pozic odborných pracovníků (nejčastěji byl jmenovaný psycholog). Je to spíše financování a udržitelnost podobných pracovních pozic a omezená možnost plánování než nedostupnost kvalifikovaných zaměstnanců, co je pro místní aktéry palčivější hrozbou. Pokud jde o stavební úpravy, zástupci/kyně škol si i v této otázce spíše pochvalují spolupráci s obcemi, přesto jsou to zejména evropské prostředky, s nimiž při investičních úpravách zástupci škol počítají a které jim nyní možnosti realizace požadovaných úprav neumožňují.

Na území Vrbenska působí neziskové organizace především jako poskytovatelé sociálních služeb. Ty jsou poskytovány zejména terénní formou – na vyzvání bruntálského OSPOD na Vrbensku působí SAS služba neziskových organizací EUROTOPIA a Help-in, ve Vrbně se pak drogové prevenci věnuje OPEN HOUSE. Po uzavření vrbenského NZDM klubu a končícího angažmá v doučovacích aktivitách projektu *Vím, kam mám jít*, se z Vrbenska rovněž stahuje NNO Liga. Právě existence NZDM a možnost intenzivnější práce v rámci SAS je přitom jednou

z podpůrných služeb, která by, ideálně ve spolupráci se školou, pomohla dětem a rodinám k řešení obtíží spojených se školní docházkou a vztahem ke vzdělání.

Předpokládáme, že pod prvním bodem nezapojení cílové skupiny při přípravě MPI je míněna nejistota správného zacílení a pokrytí všech místních potřeb. Nemáme informace o hodnocení aktivit MPI rodiči, k alespoň omezení dopadu této hrozby by ale mělo dojít naplněním strategického cíle 3, který předpokládá stabilní setkávání i s účastí rodičů.

Tabulka 7 – Identifikace a řízení rizik (MPI 2017: 35–36)

Název rizika	Závažnost	Opatření
Do přípravy MPI nebyla zapojena cílová skupina	Střední	Účast zástupců cílové skupiny na jednáních pracovní skupiny, zapojení při následné revizi MPI
Nedostatek finančních prostředků	Vysoká	Průběžné sledování aktuálních výzev
Nedostatek personálních kapacit, zejména odborných pozic	Vysoká	Spolupráce s úřadem práce, vysokými školami, aktivní hledání odborníků
Část území Vrbenska není pokryto NNO	Střední	Navázání spolupráce s NNO z Bruntálu, Krnova

8. Výsledný stav vzdělávacího systému a doporučení do budoucna

Klíčovým východiskem tvorby Místního plánu inkluze je koordinovaný přístup k sociálně vyloučeným lokalitám, který je v Metodice KPSVL¹² definován jako „*zajištění adresnosti, koordinace, konzistence a synergie místních opatření sociální integrace založených na lokálních potřebách, která budou realizována prostřednictvím specifického mechanismu financování z prostředků ESIF*“. Zhodnocení výsledného stavu vzdělávacího systému se proto zaměřuje právě na ověření premis KPSVL a analyzuje, do jaké míry realizace opatření vycházejících ze strategického plánování splňuje preferované principy, jimiž je **adresnost, koordinace, konzistence, synergie**. Kromě uvedených principů je zde zhodnocena také **udržitelnost, kterou chápeme** jako podmínku pro dlouhodobý efekt KPSVL.

8.1 Adresnost / relevance

Podle dostupných dat a informací z rozhovorů s místními aktéry můžeme říci, že opatření prováděná v rámci MPI jsou v obecné rovině adresná a relevantní, koncentrují se na oblasti, které jsou potřebné, a reagují na povahu problémů, se kterými se aktéři potýkají. Zároveň na strategické úrovni vnímáme nesoulad mezi existencí druhého cíle, tedy vzájemné spolupráce

¹² Agentura pro sociální začleňování. [cit. 3. 3. 2021]. *Metodika koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám*. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/metodika-koordinovaneho-pristupu-k-socialne-vyloucenym-lokalitam/>

a spolužití dětí a žáků z různých sociálních skupin, a jeho relevancí vnímanou místními aktéry. Neslyšeli jsme totiž nikoho vnímat tuto oblast jako problematickou. Dalším užším prvkem realizace aktivit je jejich omezení na vzdělávací instituce sídlící ve Vrbně a Karlovicích – alespoň pro jednu ze škol mimo tyto obce by bylo přínosné možnost financovat vlastní potřeby.

Nahlédneme-li dále do praxe a na úroveň řešení jednotlivých aktivit, lze v některých aktivitách spatřovat prostor pro další přiblížení se cílové skupině. Několik komunikačních partnerů v reakci na činnost bruntálského SVČ soustředěnou ve střediskové základně v Železné uvedlo, že by uvítalo zřízení a funkci SVČ blíže vrbenskému středu města. Je rovněž otázkou, zdali by dětem ze socioekonomicky znevýhodněných poměrů více nevycházelo vstříc NZDM nabízející i méně strukturovaný program s podporou ze strany sociálních pracovníků potenciálně dále pokračujících ve spolupráci s rodinou. Úspěch workshopů kariérového poradenství a alespoň prozatímní obtížnost navazování kontaktu a vztahu s rodiči dětí rovněž vybízí k úvaze o vzniku pozic kariérového poradce na školách s druhým stupněm. Plnění některých aktivit je rovněž obtížněji dostupné školám sídlícím mimo Vrbno, zejména (alespoň dle vyjádření potřeb jednoho/é zástupce/kyně školy) pokud jde o spolupráci s logopedem nebo psychologem. Pro mimovrbenské děti a žáky rovněž Vrbno nabízí větší možnosti co do volnočasových aktivit. Určitá míra adresnosti chybí u naplnění potřeb investičních úprav (i přímo vrbenských) škol a rovněž v neexistenci funkční a navštěvované platformy sdružující místní aktéry včetně zastoupení ze strany místní samosprávy. Potenciál vidíme také v prohloubení spolupráce s rodiči ze spíše socioekonomicky znevýhodněného prostředí.

8.2 Konzistence

Konzistencí míníme soulad kapacit s potřebami, tedy zdali navrhovaná a realizovaná opatření jsou cílové skupině dostupná v potřebném množství a kapacitě. Jediná slabší místa v tomto ohledu vidíme opět v personálních kapacitách (logoped, psycholog) a v omezené míře realizovaného peer programu jako součásti kariérového poradenství. Určité potíže uspokojit poptávku po doučování rovněž mohou vzniknout v důsledku změny realizátora aktivity v projektu *Vím, kam mám jít*.

8.3 Koordinace a synergie

Koordinací v tomto kontextu rozumíme nacházení řešení problémů prostřednictvím více tematicky různých nástrojů a synergií možnost tyto nástroje paralelně využívat. V případě Vrbenska vidíme, že aktivity cílí jak na děti/žáky, jejich rodiče, pedagogy, realizátory projektů, tak na další místní aktéry, a to prostřednictvím aktivit spojených s předškolními, školními, volnočasovými činnostmi během školního roku i o prázdninách. Pro pedagogy pak nabízí možnosti vzdělávacích aktivit, intervizí, sdílení zpětné vazby, pro další aktéry koordinační setkání u kulatých stolů. Chybějící možnost využití některých služeb paralelně spatřujeme opět pouze v případě dětí a žáků některých mimovrbenských škol, pakliže jejich škola neumožňuje logopedickou pravidelnou práci, nebo v případě některého typu volnočasových aktivit.

8.4 Udržitelnost

Jak si pozorný čtenář mohl povšimnout, řada opatření uvedených v MPI není realizována prostřednictvím projektů, jiná jsou současně prováděna, i když sami aktéři zmiňují, že by je jen v o něco menší míře a podobnosti realizovali i bez projektového krytí. Jsou ovšem rádi za uplatnění v širším a bohatším pojetí. Udržitelnost některých ale je spojena s vyšší mírou vnějšího financování – například aktivity kariérového poradenství, mimoškolních kroužků (a mimoškolního doučování) nebo prázdninových výukových aktivit. ZŠ a MŠ Karlovice se profiluje jako aktivní aktér pronásledující možnosti zlepšení svých služeb a vyhledávající projektové výzvy, bruntálské SVČ podání návazného projektu zvažuje.

Jakkoliv spolu aktéři na Vrbensku i v rámci projektů i mimo ně spolupracují, neexistuje zatím žádná platforma, v rámci níž by otázky vzdělávání a jejich financování pravidelně společně diskutovali – je ostatně také otázkou, nakolik je takový prvek vnímaný jako potřebný, z žádného rozhovoru nevyplynul požadavek potřeby takové instituce. Řada zástupců/kyň místních vzdělávacích institucí se také vyjádřila v tom smyslu, že inkluzivní vzdělávání pro ně nepředstavuje nic nového, s čím by již před časem nepracovali.

Udržitelnost některých aktivit tak není zřejmá. Řada aktérů je schopna svoje potřeby financovat ze svých zdrojů či případně v omezenější míře. Rovněž město (především tedy Vrbno), které by na sebe mohlo vzít roli tvůrce a administrátora většího projektu, zůstává v otázce školství prozatím spíše pasivním aktérem.

8.5 Závěry a doporučení

Výstupem setkání vrbenských členů pracovní skupiny Vzdělávání na místní problémy se stal MPI, jehož výstupem se jako reakce na místní podmínky staly i tři strategické cíle. Ty se z naší perspektivy daří naplňovat každý další s klesající mírou.

Děti na Vrbensku jsou všestranně připravené na zahájení školní docházky, v průběhu které dosahují školního úspěchu a jsou motivované k další vzdělávací kariéře

Mateřské školy pomáhají děti připravovat na školní docházku, díky projektům pak v bohatším rozměru a přístupně pro děti ze socioekonomicky znevýhodněného prostředí. Vrbenským MŠ se podařilo začlenit do své praxe možnost logopedického procvičování, obecně je ale právě spolupráce s logopedy a psychology nestálá a poddimenzovaná.

Podobný deficit v možnosti stabilně do pedagogického týmu začlenit další odborné pracovníky vnímáme i v případě základních škol. Úspěchem se jeví být aktivity prázdninových příměstských táborů s doučováním a kariérového poradenství.

Na Vrbensku působí společně děti a žáci z různých sociálních skupin, vzájemně komunikují a spolupracují, navazují pozitivní mezilidské vztahy

Podle našich komunikačních partnerů nedochází ke střetům mezi dětmi a žáky z různých sociálních skupin, ani mezi dětmi a žáky a těmi z dětského domova, kteří navštěvují mateřské

školy a základní školy mimo dětský domov. Otázkou je dostupnost SVC a jimi organizovaných kroužků. Nedochozí ke spolupráci škol a sociálních služeb (SAS).

Na Vrbensku je vytvořena platforma pro setkávání místních aktérů, včetně rodičů, která povede k rozvoji spolupráce, kvalitního a inkluzivního vzdělávání

Platforma pro setkávání místních aktérů v podobě pracovní skupiny Vzdělávání vznikla, postupně však přestala být šířeji navštěvovaná. Místní aktéři se setkávají v rámci spolupráce při realizaci projektů a vzdělávacích a rozvojových aktivit, ty se však netýkají vzdělávacích institucí sídlících mimo Vrbno a Karlovice. O otázky vzdělávání nejvíce zájem město Vrbno.

Na základě výše uvedených zjištění přicházíme s následujícími doporučeními:

- Nezdá se být zřejmé, zdali jsou samotní aktéři na Vrbensku v souladu s posledním strategickým cílem týkajícím se vzniku platformy pro setkávání a rozvoje vzdělávání. Bylo by vhodné v rámci pracovní skupiny Vzdělávání existenci a podobu tohoto cíle dále prodiskutovat a případně jeho plnění nastavit parametry.
- V návaznosti na předchozí doporučení by rozvoji vzdělávání na Vrbensku prospělo větší zapojení především Vrbna, ale i dalších obcí, do strategických otázek týkajících se vzdělávání. Jakkoliv si spolupráci s obcemi zástupci vzdělávacích institucí na Vrbensku zpravidla chválili, hovořili zároveň o nedostatku kapacit pro tvorbu a administraci projektů. S předpokladem podobných kapacitních obtíží na straně menších obcí Vrbenska (neumenšujících potřeby menších škol) by zastřešujícím aktérem mohlo být právě Vrbno, které se nyní v oblasti vzdělávání soustředí spíše na technický výkon své role zřizovatele. Mohlo by tedy, pokud ne přímo finančně, zajistit nebo podpořit potřeby vzdělávacích nebo do procesu vzdělání a výchovy zapojených institucí a zajistit tak jednodušší realizaci evropských projektů. Ze zapojení města by mohly profitovat i menší školy v regionu jinak stojící mimo „velké“ projekty OP VVV. To vše alespoň pokud/dokud nedojde k systémové změně způsobu financování potřeb vzdělávacích institucí.
- Základním i mateřským školám by pomohla systémová změna financování odborných pracovních pozic – tak, aby pozice psychologů, chův nebo kariérových poradců nebyla kryta z projektů nebo Šablon a zaměstnavatelé i zaměstnanci měli jistotu jejich resp. svého setrvání a tedy alespoň střednědobé perspektivy.
- V souladu s vyjádřením některých komunikačních partnerů by stálo za zvážení zpřístupnění kroužků organizovaných SVC otevřením pobočky blíže centra Vrbna. Respektive, po uzavření Kotlíku/NZDM vyhodnotit znovuotevření tohoto typu zařízení s ohledem na jeho nízkoprahové zaměření na děti a mladistvé ze sociálně znevýhodněného prostředí s potenciálem dále rozvíjet možnou sociální práci přímo v rodinách klientů, ideálně za spolupráce se školou.

- Zajistit financování a obsadit (zřejmě po aktivní až aktivistické inzerci nabídky práce) pozici školního logopeda (speciálního pedagoga, logopeda), který by poskytoval vedení a supervizi pedagogům – logopedům asistentům na celém Vrbensku dle potřeb dětí.
- Navrhujeme také zvážit zaměstnání kariérových poradců na základních školách s druhým stupněm, kteří by žákům a rodičům poskytli poradenství vycházející i z poznání žáka z vyučování, a současně organizovali pro žáky i skupinové kariéreně-poradenské/sebepoznávací aktivity (ne)pravidelně v rámci vyučování. Tím tedy podpořit kariérové poradenství integrované do architektury školních aktivit, než se na něj spoléhat pouze jako na přídatný modul (dodávaný potažmo zvenku).
- Snad již spíše jako návrh na zamyšlení vzniklý během psaní této zprávy lze v kontextu důrazu workshopů kariérového poradenství akcentujícího spíše manuálně-odborné profese pojmout nápad zvýšit důraz kladený na polytechnické vzdělávání dětí v mateřských školách.

9. Zdroje a literatura

Agentura pro sociální začleňování. (2017). *Místní plán inkluze Vrbenska 2017-2020*. Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/MPI_Vrbensko.pdf

Agentura pro sociální začleňování. (2020). *Manuál pro evaluaci individuálního projektu OPVVV: Inkluzivní a kvalitní vzdělávání v územích se sociálně vyloučenými lokalitami*, revize. Praha: Ministerstvo pro místní rozvoj.

Agentura pro sociální začleňování. (2021, cit. 3. března 2021). *Metodika koordinovaného přístupu k sociálně vyloučeným lokalitám*. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/metodika-koordinovaneho-pristupu-k-socialne-vyloucenym-lokalitam/>

ČSÚ. (2020, cit. 5. března 2021). *Databáze demografických údajů za obce ČR. Uchazeči o zaměstnání v evidenci úřadu práce a podíl nezaměstnaných osob – územní srovnání*. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM12-C&z=T&f=TABULKA&skupId=806&filtr=G%7EF_M%7EF_Z%7EF_R%7EF_P%7E_S%7E_U%7E301-501-401-202-411_null_&katalog=30853&pvo=ZAM12-C&pvoc=101&pvoch=40860&c=v3~2__RP2019MP12DP31

Hurrle, J., Kubíčková, E., & Kopecká, L. (2015). *Situační analýza Vrbno pod Pradědem*. Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/SA_Vrbno_pod_Pradedem_final.pdf

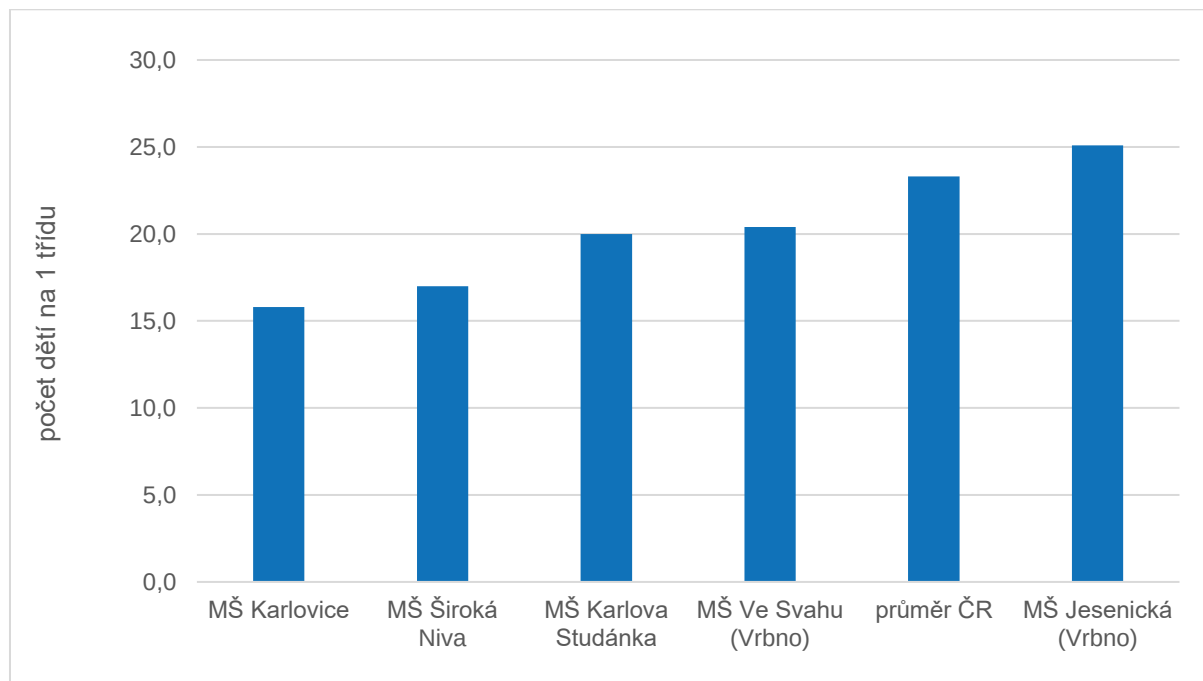
MŠMT. (2019a). *Výkazy S1 o mateřských školách*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

MŠMT. (2019b). *Výkazy M3 o základních školách*. Praha: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy.

Seidlová, R. (2018). *Zmapování poptávky místních zaměstnavatelů po profesích absentujících v nabídce lokálních vzdělávacích institucí v regionu Vrbensko. Závěrečná zpráva z výzkumného screeningu v Broumově*. Agentura pro sociální začleňování. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/T%C3%A9matick%C3%BD-v%C3%BDzkum-Zmapov%C3%A1n%C3%AD-popt%C3%A1vky-m%C3%ADstn%C3%ADch-zam%C4%Bstnavatel%C5%AF-Vrbensko-2018.pdf>

10. Přílohy

Příloha č. 1: Graf počtu dětí na 1 třídu MŠ na Vrbensku, průměr za léta 2015 až 2019 (Zdroj: data MŠMT 2019a, vlastní zpracování)

Příloha č. 2: Tabulka počtu pětiletých a šestiletých dětí vstupujících do předškolního vzdělávání (první sloupec) a počtu dětí v dané MŠ celkově (druhý sloupec) (Zdroj: data MŠMT 2019a, vlastní zpracování)

	2015		2016		2017		2018		2019	
Karlova Studánka	0	20	0	20	1	21	3	20	0	19
MŠ Široká Niva	0	16	2	15	0	17	0	19	0	18
MŠ Karlovice	1	32	1	29	0	30	0	33	0	34
MŠ Ve Svahu (Vrbno)	2	87	5	85	1	77	1	76	1	82
MŠ Jesenická (Vrbno)	1	76	2	78	2	74	1	79	3	70

Příloha č. 3: tabulka podílu dětí se SVP v ZŠ na Vrbensku (Zdroj: data MŠMT 2019b, vlastní zpracování)

	2015	2016	2017	2018	2019
ZŠ a MŠ Široká Niva	0,00 %	4,80 %	10,00 %	5,60 %	0,00 %
ZŠ a MŠ Karlovice	11,00 %	11,70 %	15,60 %	10,90 %	10,00 %
ZŠ a MŠ Karlova Studánka	27,80 %	25,00 %	15,00 %	15,40 %	10,70 %
ZŠ Školní (Vrbno)	26,30 %	19,90 %	22,50 %	24,50 %	26,20 %
průměr ČR (běžné třídy)	-	6,50 %	8,90 %	10,30 %	11,40 %

Příloha č. 4: Tabulka SWOT analýzy při MPI Vrbensko, 2017

Silné stránky	Slabé stránky
• Ochota spolupracovat mezi školami a obcemi na území • Kvalitní pedagogové • Dostatečná kapacita školských zařízení • Zájem zřizovatelů o udržitelnost zřizovaných škol a školských zařízení • Optimální počet dětí/ žáků ve třídách • Integrace zdravotně postižených dětí a žáků • Existence školských služeb (ŠD, ŠJ) • Existence žakovských parlamentů v některých školách • Existence funkce výchovného poradce	• Nízká motivovanost části rodičů k aktivnímu přístupu dětí ke vzdělávání • Neexistence spolupráce ZŠ s podnikateli a SŠ v okrese • Nízká provázanost mezi jednotlivými typy škol • Nízká motivovanost ke vzdělávání u dětí a žáků • Nedostatek odborných pracovníků škol (psycholog, logoped) a asistentů pedagoga • Nedostatek aktivit pro děti a rodiče pro zvýšení úspěšností při zahájení školní docházky • Nedostatečná domácí příprava dětí na vstup do povinného vzdělávání a žáků na vyučování v důsledku nízkých kompetencí rodičů • Nedostatečná připravenost a kvalifikace obyvatel území pro potřeby trhu práce • Zvyšující se počty dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí • Nízká spolupráce mezi školami • Absence asistentů pedagoga k dětem/žákům se sociálním znevýhodněním • Nedostatek investičních prostředků • Potřeba stavebních úprav budov, školních zahrad a hřišť, školních tělocvičen • Omezená nabídka VČA, nedostatek poskytovatelů • Neřešená bezbariérovost na některých školách • Chybí prostory na rozvoj jednotlivých pregramotností a polytechnických dovedností na některých školách • Chybějící didaktické a kompenzační pomůcky pro děti se SVP • Nedostatek finančních prostředků pro realizaci mimoškolního vzdělávání znevýhodněných dětí • Neexistence platformy pro ředitele k vzájemné kooperaci • Neexistence platform pro spolupráci učitelů • Nahodilé financování podpůrného personálu (chůvy, psychologové atd) • V lokalitě chybí středisko volného času

Příležitosti	Hrozby
• Zvyšování propagace vzdělání mezi obyvateli – akce s vystoupeními dětí, soutěže (aktivity pro veřejnost) • Aktivní zapojení NNO do mimoškolní přípravy • Podpora dětí a žáků znevýhodněných i nadaných • Podpora odborného vzdělávání pedagogických pracovníků a DVPP • Podpora volnočasových aktivit • Podpora projektové činnosti • Zapojení rodičů a zákonných zástupců dětí/žáků do života školy • Zvýšení spolupráce mezi jednotlivými školami a dalšími aktéry • Orientace na potřeby trhu práce • Zvýšení motivace dětí k osvojování pregramotností doplňkovými aktivitami • Spolupráce pedagogů, sdílení dobré praxe • Podpora vzdělávání pedagogů zaměřené na pregramotnosti, polytechnickou výchovu a individuální práci s dětmi • Spolupráce učitelů, rodičů a dětí • Škola organizuje konzultace, debaty a exkurze na podporu podnikavosti, iniciativy pro žáky i učitele • Škola motivuje žáky k celoživotnímu učení • Škola spolupracuje s místními firmami a podnikateli	• Odchod perspektivních obyvatel mimo území • Riziko syndromu vyhoření u pracovníků vzdělávacího systému • Nízká vzdělanost a nízký zájem o další vzdělávání obyvatel na území • Předčasné odchody žáků ze vzdělávacího systému • Demografický vývoj obyvatel (snižování počtu obyv.) • Zhoršující se sociální situace rodin • Nerovné podmínky ke vzdělávání dětí a žáků • Výskyt sociálně-patologických jevů • Špatná dopravní obslužnost • Nedostatek finančních prostředků na provoz a investice • Nepodpora a problémové financování malotřídních škol ze strany státu • Nemožnost získání projektové podpory pro stavební úpravy bez vazby na navýšování kapacity MŠ • Snižující se zájem rodičů o spolupráci se školou • Nedostatek finančních prostředků pro realizaci vzdělávání mimo vlastní výuku • Špatné mezilidské vztahy mezi dětmi a žáky

Příloha č. 5: Tematické skupiny slabých stránek SWOT analýzy:

Malá příprava a nízká hodnota vzdělání pro rodiče a děti ze sociálně znevýhodněného prostředí

- Nízká motivovanost části rodičů k aktivnímu přístupu dětí ke vzdělávání
- Nízká motivovanost ke vzdělávání u dětí a žáků
- Zvyšující se počty dětí ze sociálně znevýhodněného prostředí
- Nedostatečná domácí příprava dětí na vstup do povinného vzdělávání a žáků na vyučování v důsledku nízkých kompetencí rodičů
- Nedostatečná připravenost a kvalifikace obyvatel území pro potřeby trhu práce

Slabá provázanost a spolupráce škol a pedagogů, zapojení místních podnikatelů

- Neexistence spolupráce ZŠ s podnikateli a SŠ v okrese
- Nízká provázanost mezi jednotlivými typy škol
- Nízká spolupráce mezi školami
- Neexistence platformy pro ředitele k vzájemné kooperaci
- Neexistence platformy pro spolupráci učitelů

Nedostatek specializovaných pracovníků škol pro zajištění IKV a jejich nahodilé financování

- Nedostatek odborných pracovníků škol (psycholog, logoped) a asistentů pedagoga
- Absence asistentů pedagoga k dětem/žákům se sociálním znevýhodněním
- Nahodilé financování podpůrného personálu (chůvy, psychologové atd)

Malá nabídka volnočasových a mimoškolních aktivit i pro předškoláky

- Nedostatek aktivit pro děti a rodiče pro zvýšení úspěšností při zahájení školní docházky
- Omezená nabídka VČA, nedostatek poskytovatelů
- V lokalitě chybí středisko volného času
- Nedostatek finančních prostředků pro realizaci mimoškolního vzdělávání znevýhodněných dětí

Potřeba investic na úpravu vnitřních a vnějších prostor škol a vybavení

- Nedostatek investičních prostředků
- Potřeba stavebních úprav budov, školních zahrad a hřišť, školních tělocvičen
- Neřešená bezbariérovost na některých školách
- Chybí prostory na rozvoj jednotlivých pregramotností a polytechnických dovedností na některých školách
- Chybějící didaktické a kompenzační pomůcky pro děti se SVP